

Działalność ORPEG w kontekście migracji polskich uczniów

I Waga społeczna zjawiska

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało bezprecedensowy wzrost skali mobilności Polaków. Według danych GUS¹, w 2010 r. poza granicami kraju przebywało czasowo 1 990 tys. naszych rodaków, tj. ponad 5%. Były to wyjazdy rozłożone w czasie, o różnej długości i charakterze. Wraz z rodzicami za granicą znalazło się wielu małych i młodych Polaków objętych obowiązkiem szkolnym. Dwukrotny wzrost liczby uczniów Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (dawniej Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą) w latach 2004 – 2008 oraz licznie powstające polonijne szkoły przedmiotów ojczystych w Wielkiej Brytanii, Irlandii, czy Francji są oczywistym tego przejawem.

Procesy migracyjne przebiegające z tak wielkim natężeniem wiążą się z falą powrotów. Poprawa warunków społeczno-ekonomicznych w Polsce, a także doświadczenie kryzysu w krajach docelowych migracji Polaków sprzyjają decyzjom o ponownym (ostatecznym lub czasowym) osiedlaniu się w kraju. Badania gotowości do powrotu prowadzone wśród Polaków za granicą potwierdzają, iż taką ewentualność bierze pod uwagę coraz większa liczba rodaków żyjących obecnie w Irlandii, Włoszech, Francji czy Wielkiej Brytanii.

Opisane zjawiska pociągają za sobą konieczność poszerzenia świadomości społecznej o rozumienie procesów związanych z doświadczeniem migracji, szczególnie u dzieci, na których tożsamość wpływają one w sposób najbardziej znaczący. Kategorie psychologiczne tzw. szoku kulturowego, a także – tzw. tożsamości podróży starają się obrazować te zmiany, wynikające ze zderzenia w świadomości dziecka dwóch kultur. W jego wyniku dochodzi bowiem do przeorganizowania dotychczasowych sposobów percepcji otoczenia, relatywizacji i rewizji sposobów dokonywania oceny rzeczywistości, zachwiania wcześniej uznawanych systemów wartości. Przeżywany konflikt norm i kultur - nazywany szokiem kulturowym - narzuca konieczność szybkiego wykształcenia sprawności dostosowywania się do nowego otoczenia. Doświadczenia te silnie oddziałują na proces kształtowania się tożsamości dziecka - migranta. Nieumiejętność sprostanienia stawianym przez otoczenie wymogom może skutkować poczuciem wyalienowania, zaniżać samoocenę, być przyczyną zaburzeń psychosomatycznych, a w konsekwencji - braku edukacyjnego sukcesu. Aby migracja stała się dla dziecka pozytywnym, wzbogacającym doświadczeniem, istotne są:

¹ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2010. Oprac. Z. Kostrzewska, D. Szałtys. Warszawa: GUS, październik 2011.

- Świadome działania i racjonalne decyzje rodziców, związane z przygotowaniem dziecka do nowej rzeczywistości kulturowej, społecznej, językowej i szkolnej;
- Przygotowanie szkoły do pracy z dzieckiem migrującym, które winno stanowić element szeroko rozumianej strategii „społeczeństwa przyjmującego” nastawionej na integrację społeczno-edukacyjną każdego przybywającego ucznia, w tym zindywidualizowana do potrzeb edukacyjnych dziecka opieka szkoły – przyjęcie na odpowiedni poziom edukacji, dodatkowe zajęcia językowe i wyrównawcze pozwalające na możliwie szybkie wyrównanie poziomu znajomości języka i różnic programowych;

Takie podejście wymaga spójnej, całościowej strategii oddziaływania zarówno na rodzinę, jak i na szkołę - działań informacyjnych, właściwej diagnozy potrzeb edukacyjnych, metodycznego przygotowania kadry pedagogicznej do pracy z uczniem z innego systemu edukacyjnego w zakresie wyrównywania różnic językowych i programowych, jak i działań na rzecz harmonijnej integracji w środowisku.

II Doradztwo dla powracających do polskiej szkoły i szkół przyjmujących w ramach projektu *Otwarta szkoła system wsparcia uczniów migrujących*

Odpowiedzią na opisane wyżej potrzeby są działania realizowane przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą w ramach projektu systemowego *Otwarta Szkoła - system wsparcia uczniów migrujących*, służące udzieleniu wsparcia informacyjnego uczniom, ich rodzicom, a także placówkom szkolnym i organom prowadzącym szkoły w zakresie integracji ucznia przybywającego do polskiego systemu oświaty. W tym celu został stworzony portal www.powroty.otwartaszkoła.pl pełniący rolę Informacyjnego punktu doradztwa on-line do spraw powrotu i integracji w polskiej szkole. Oferuje on:

- Materiały informacyjne i poradniki skierowane do różnych grup odbiorców (uczniów i rodziców, nauczycieli, dyrektorów szkół, przedstawicieli organów prowadzących);
- Testy diagnozy umiejętności językowych i szkolnych ucznia powracającego;
- Bezpośredni kontakt z doradcami ds. powrotów, merytorycznie przygotowanymi do udzielenia istotnych informacji przy podejmowaniu decyzji o powrocie, wyborze szkoły, przyjęciu, właściwej organizacji procesu integracji w środowisku szkolnym;
- Możliwość udziału w cyklicznie organizowanych szkoleniach on-line dla przedstawicieli organów prowadzących, dyrektorów szkół i nauczycieli.

III Możliwości kontynuacji nauki w języku polskim, gdy uczeń wyjeżdża za granicę

Uczniowie polscy, mieszkając za granicą, mogą korzystać z nauki w języku polskim. Ośrodki kształcenia w języku polskim zorganizowane są w różnorodnych strukturach i formach.

Szkoły przy polskich placówkach dyplomatycznych należą do struktury Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (ORPEG). Obecne są w 37 krajach. W ich skład wchodzi: Zespół Szkół w Atenach, 59 szkolnych punktów konsultacyjnych (SPK), 9 filii SPK. Szkoły realizują program uzupełniający (przedmioty ojczyście), z wyjątkiem Zespołu Szkół w Atenach, który prowadzi również nauczanie ramowe.

Społeczne szkoły są prowadzone przez polonijne organizacje oświatowe, stowarzyszenia rodziców, polskie parafie. Szczegółowe informacje o szkołach są dostępne na portalu www.polska-szkola.pl.

W ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą działają również **szkoły kształcące w systemie nauczania na odległość** - Szkoła Podstawowa, Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące im. Komisji Edukacji Narodowej. Podejmujący naukę uczniowie zobligowani są do opracowywania w ciągu roku określonej liczby prac kontrolnych z poszczególnych przedmiotów. Prace są oceniane przez nauczycieli w Warszawie. Po przesłaniu wszystkich prac kontrolnych, uczniowie przystępują do egzaminów klasyfikacyjnych. Szkoły realizują głównie uzupełniający program nauczania (przedmioty ojczyście). Uczeń, który znalazł się w wyjątkowej sytuacji (np. stale podróżujący) i z uzasadnionych powodów nie może uczęszczać do szkoły lokalnej za granicą, ma możliwość realizacji ramowego programu nauczania. Więcej informacji na temat działalności szkół znajduje się na stronie www.orpeg.pl.

Uczniowie mogą także uczestniczyć w konsultacjach on-line zapewniających bezpośredni kontakt z nauczycielami. Zajęcia prowadzone za pośrednictwem nowoczesnej platformy e-learningowej stanowią pomoc w opracowywaniu poszczególnych prac kontrolnych i przygotowywaniu się do egzaminów klasyfikacyjnych. ORPEG organizuje także spotkania kół zainteresowań on-line z różnych dziedzin. Zajęcia prowadzone są w ramach projektu systemowego *Otwarta szkoła – system wsparcia uczniów migrujących* współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Szczegółowe informacje o projekcie: www.otwartaszkoła.pl.

IV Działania informacyjne skierowane do rodziców wyjeżdżających za granicę

Ministerstwo Edukacji Narodowej od lat prowadzi działania informacyjne skierowane do rodziców i szkół służące właściwemu przygotowaniu rodzin do planowanych wyjazdów migracyjnych. Na stronach ministerstwa (zakładka Współpraca Międzynarodowa, Wyjeżdżający i powracający z zagranicy) znajduje się

materiał informacyjny dla rad pedagogicznych i dyrektorów szkół w kraju, a także – ulotki informacyjne dla rodziców (do pobrania). Portal www.polska-szkola.pl udostępnia poradniki dla rodziców i nauczycieli (*Z dzieckiem w świat, Rok polski, Poradnik dla animatorów szkolnictwa polonijnego, nauczycieli i rodziców*), stanowiące zbiór informacji i porad skierowanych do rodziców planujących wyjazd lub przebywających za granicą, a także nauczycieli uczących języka polskiego za granicą.

V Najważniejsze akty prawne związane z opisaną problematyką

1. Ustawa o Systemie Oświaty z dnia 7 września 1991 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz.2572, z późn. zm.).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz. U. nr 26, poz. 232, z późn. zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek oraz organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz.U. z 2010 r. nr 57, poz. 361).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 kwietnia 2006 r. w sprawie nostryfikacji świadectw szkolnych i świadectw maturalnych uzyskanych za granicą (Dz. U. nr 63, poz. 443).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą (Dz. U. Nr 170, poz. 1143).

Materiały źródłowe:

Bogusławska, Magdalena: Koncepcja prowadzenia doradztwa dla uczniów powracających i nowo przybywających do polskiego systemu edukacji z zagranicy. Warszawa, październik – grudzień 2010.

Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2010. Warszawa, GUS, październik 2011.

Strony internetowe:

www.men.gov.pl

www.orpeg.pl

www.powroty.otwartaszkola.pl

www.polska-szkola.pl